

доліки і врахувати їх у розробленні нової кредитної політики. Якщо стан дебіторської заборгованості свідчить про недосконалу кредитну політику підприємства, або про її відсутність взагалі, то за такої ситуації важливим є налагодження претензійної роботи за простроченою та безнадійною заборгованістю.

Десятий блок – організація інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами. Керівнику підприємства з метою отримання повної й оперативної інформації щодо різних видів дебіторської заборгованості, які становлять значну частку у структурі оборотних коштів, доцільно забезпечити організацію цієї ділянки обліку із залученням відповідних фахівців.

Висновки. Таким чином, узагальнена схема системи управління дебіторською заборгованістю підприємства є сукупністю підсистем, що відображають агреговані комплекси дій з підвищення фінансових можливостей підприємства. У зв'язку зі складністю та багатоаспектністю проблеми, загальна схема не відображає з високим ступенем деталізації всіх організаційно-економічних та облікових методів з управління дебіторською заборгованістю підприємства. Але така структуризація дає змогу здійснювати системний та цілеспрямований пошук шляхів поєднання всіх основних компонентів організаційно-економічного забезпечення внутрішньофірмового управління для концентрації зусиль і управлінських впливів на чинники, що визначають внутрішній потенціал підприємства, який дає змогу забезпечити підвищення його конкурентних можливостей. У своїй діяльності підприємствам необхідно приділяти більше уваги організації обліку перелічених операцій у запропонованій схемі із управління дебіторською заборгованістю.

Література

1. Агєсва Є.І. Кредитна політика як інструмент управління дебіторською заборгованістю// Фінансовий менеджмент. – 2004, № 6. – С. 22-33.
2. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб./ М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: Вид-во КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Криклій О.А. Управління кредитним ризиком банку: монографія/ О.А. Криклій, Н.Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2008. – 86 с.
4. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю// Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 12. – С. 34-42.
5. Нашкерська М.М. Управління дебіторською заборгованістю у структурі оборотного капіталу підприємства// Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: [зб. наук. пр.]/ відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Л.: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 136-140.
6. Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю торговельних підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. – К.: , 2008. – 164 с.
7. Рибалко О.М., Сичова М.Б. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю// Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – № 1 (9). – С. 164-169.
8. Семенов Г.А. Економічний механізм формування та використання оборотного капіталу підприємств: монографія/ Г.А. Семенов, А.В. Бугай, О.О. Єропутова; Клас. приват. ун-т. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 363 с.

Чорнобривець М.Н. Управление дебиторской задолженностью предприятия

Рассмотрено управление дебиторской задолженностью в современных условиях хозяйствования, предложена общая схема системы управления дебиторской задолженностью предприятия.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, кредитная политика предприятия, кредитные условия, формы рефинансирования.

Chornobryvec M.N. Management an account receivable of enterprise

The article deals with accounts receivable management in the contemporary economy, presents a general scheme of accounts receivable management company.

Keywords: receivables, company credit policy, credit conditions, forms of refinancing.

УДК 336.[131+14]:330.131.7

Аспір. Юмїм Карагозлю¹ –
Європейського університету, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ РИЗИКООРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

Запропоновано концептуальну модель ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами, яка передбачає управління ризиками місцевих бюджетів на двох рівнях – на макрорівні (рівень центральних органів влади) та на рівні місцевих органів влади. Обґрунтовано, що основною передумовою впровадження моделі ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами є децентралізація бюджетної системи та забезпечення самостійності місцевих бюджетів.

Ключові слова: ризикоорієнтоване управління, бюджетний ризик, місцеві бюджети.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку бюджетної системи потребує використання нових технологій управління бюджетним процесом. Одним із сучасних підходів до вирішення питань удосконалення бюджетного процесу вважають ризикоорієнтоване управління. Технологія ризикоорієнтованого управління показала свою ефективність у багатьох сферах, однак у наукових дослідженнях сфери управління місцевими бюджетами ця проблематика на сьогодні залишається недостатньо висвітленою. Саме тому питання розроблення концептуальних засад впровадження ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічні аспекти формування системи управління бюджетними ризиками стали об'єктом наукових досліджень С. Булгакової та І. Микитюк, М. Степури та Г. Котіної, А. Скрипника. Більш ґрунтовними дослідженнями системи управління ризиками місцевих бюджетів характеризуються праці російських науковців, зокрема С.Г. Аюпової, О.І. Лебедевої, М.А. Каючкіної, С.В. Подобряєва, Є.А. Степанової.

Метою дослідження є розроблення концептуальної моделі ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами.

Виклад основного матеріалу. Кризові умови функціонування суб'єктів бюджетного процесу визначають необхідність розроблення заходів з управління бюджетним ризиком на рівні бюджетів місцевого значення.

Розуміючи під поняттям "управління ризиком" процес, спрямований на мінімізацію негативних і максимальне використання позитивних наслідків нас-

¹ Наук. керівник: проф. В.М. Михайленко, д-р техн. наук

тання ризикової події, зазначимо, що практична реалізація концепції управління ризиком можлива, на наш погляд, через впровадження практики ризикоорієнтованого управління місцевим бюджетом.

Основні елементи побудови концептуальної моделі ризикоорієнтованого управління місцевим бюджетом наведено на рис. 1.

Рис. Концептуальна модель ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами (джерело: складено автором)

Зазначимо основні особливості запропонованої моделі.

Насамперед варто зазначити, що модель передбачає впровадження ризикоорієнтованого управління на двох рівнях – на макрорівні, тобто на рівні цен-

тральних органів влади, та на мезорівні – на рівні місцевих органів влади. Ризикоорієнтоване управління на рівні центральних органів влади реалізується, переважно через систему стратегічного бюджетного ризик-менеджменту, яка передбачає два основних вектори: 1) створення передумов для ефективного ризикоорієнтованого управління; 2) нормативно-правове забезпечення.

У межах реалізації першого вектора найбільшої уваги заслуговує децентралізація бюджетної системи, яку потрібно розглядати як основну передумову впровадження моделі ризикоорієнтованого управління. Зокрема, відповідно до запропонованої моделі, основна частина управлінських функцій зорієнтована на мезорівні, тобто на рівні місцевих органів влади. В умовах існуючого рівня бюджетної централізації, концентрації майже усіх фінансових ресурсів та важелів повноважень на центральному рівні впровадження запропонованої моделі ризикоорієнтованого управління є неможливим.

Основними кроками в напрямку до забезпечення самостійності місцевих бюджетів та створення сприятливих умов для реалізації моделі ризикоорієнтованого управління мають стати:

1. Збільшення частки загальнонаціональних податків у місцевих доходах. Насамперед це стосується податку з доходів фізичних осіб як основного джерела податкових надходжень до місцевих бюджетів. На цей час до доходів обласних бюджетів, а також бюджетів сіл, селищ, міст районного значення зараховують лише 25 % цього податку. Питання збільшення частки податку з доходів фізичних осіб, що закріплюється за місцевими бюджетами, неодноразово ставили як науковці, так і політики. Зокрема, народні депутати О.В. Долженков та О.М. Шаблатович розробили проект Закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо порядку зарахування сплаченого сільськогосподарськими товаровиробниками податку на доходи фізичних осіб до відповідних бюджетів місцевого самоврядування", в якому пропонують зарахування 100 % податку на доходи фізичних осіб, що сплачуються (перераховуються) сільськогосподарськими товаровиробниками до доходів бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст районного значення, що, на погляд авторів проекту, стимулюватиме соціально-економічний розвиток вказаних адміністративно-територіальних одиниць [4]. Молдован О.О. пропонує використовувати досвід Словаччини, де в ході бюджетної децентралізації держава передала на рівень місцевого самоврядування податок на доходи фізичних осіб: 70,3 % податку належить органам місцевого самоврядування, 23,5 % залишається бюджетам вищих територіальних одиниць і лише 6,2 %, надходить до державної казни [5, с. 30]. Збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів дасть змогу стимулювати ініціативність органів місцевого самоврядування щодо питань управління ризиками дохідної частини бюджету.
2. Розширення можливостей впливу місцевих органів влади на процес фінансування витратків. На сьогодні 80 % витратків місцевого бюджету здійснюється за вказівкою "зверху", відповідно органи місцевого самоврядування, по-перше не здатні повноцінно управляти ризиками витраткової частини бюджету, і, по-друге, не зацікавлені в забезпеченні ефективності профінансованих заходів чи наданих послуг. З метою усунення цього недоліку в [1, с. 18] запропоновано замінити нормативи витрат стандартами якості наданих послуг і відмінити контроль за методами досягнення якості послуг.

Водночас варто враховувати, що децентралізація дає позитивний ефект лише до певного її рівня. Як показали дослідження Світового банку, у разі надмірного делегування повноважень адміністративний процес стає надзвичайно затратним та обтяжливим [1, с. 18], а тому в процесі децентралізації має бути досягнуто "золотої середини", результатом чого має стати оптимальна концентрація фінансових ресурсів на місцевому рівні, що забезпечило би всі передумови для ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами.

Впровадження ризикоорієнтованого підходу до управління місцевими бюджетами неможливе без відповідного нормативно-правового забезпечення, основу формування якого має становити Концепція ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами, в якій варто визначити всі концептуальні засади ризикоорієнтованого управління. Положення Концепції мають бути враховані в основних нормативних документах бюджетного процесу, що забезпечить нормативно-правове поле реалізації тактичного механізму ризикоорієнтованого управління.

Однією із особливостей запропонованої моделі є концентрація основних управлінських функцій на мезорівні. Основні аналітичні функції та управлінські рішення щодо мінімізації негативних або максимальне використання позитивних наслідків настання ризикової події пропонується покласти на місцеві фінансові органи. Ризикоорієнтоване управління на мезорівні передбачає виконання аналітичних функцій на всіх стадіях бюджетного процесу. Зокрема, на етапі підготовки проекту місцевого бюджету під час аналізу місцевого бюджету за попередні періоди місцевими фінансовими органами необхідно провести аналіз та оцінювання рівня ризиків в розрізі дохідної та видаткової частин, а також виконання. Результати проведеного оцінювання ризиків видаткової частини мають бути враховані під час складання інструкцій з підготовки бюджетних запитів головними розпорядниками. Отже, вже у бюджетних запитах, що подаються головними розпорядниками, буде враховано фактор ризику, що дасть змогу оптимізувати процес бюджетного ризик-менеджменту на подальших стадіях бюджетного процесу. Результати оцінки ризиків дохідної частини бюджету мають бути відображені у додатку до проекту місцевого бюджету – Заяві про фіскальні ризики. При цьому особливою вимогою до складання такої заяви має бути кількісна оцінювання ризику, що дасть змогу кількісно оцінити можливі втрати чи вигоди від настання ризикової події.

Результати оцінювання рівня ризиків в поєднанні із результатами оцінювання ризикового середовища формування місцевого бюджету є аналітичним підґрунтям для прийняття управлінських рішень щодо мінімізації негативних або максимального використання позитивних наслідків впливу факторів ризику в процесі виконання бюджету.

Зв'язок між макро- та мезорівнем ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами забезпечується через взаємодію місцевих органів влади із центральними на різних етапах бюджетного процесу. Зокрема, в межах тактичного механізму управління необхідність такої взаємодії чітко прослідковується на етапі планування бюджетних показників: ризикоорієнтований підхід має бути врахований, насамперед, в основних нормативних документах бюджетного процесу: в Бюджетній декларації, що ухвалюється Кабінетом Міністрів України та затверджується Верховною Радою України, а також у вказівках Міністерства фінансів

України щодо особливостей складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний період.

Наголосимо, що ефективна реалізація такого підходу можлива лише за умови виконання зазначених передумов, що стосуються децентралізації бюджетної системи, розширення повноважень місцевих органів влади та фінансової самостійності місцевих бюджетів.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що реалізація запропонованої моделі ризикоорієнтованого управління є громіздким і складним процесом, який насамперед, потребує обов'язкового реформування бюджетної системи. Водночас використання ризикоорієнтованого підходу створить можливості для ефективного управління бюджетними ресурсами на місцевому рівні, що є обов'язковою передумовою соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Література

1. Боярчук Д. Міжбюджетні відносини: в пошуках "золотої середини" / Д. Боярчук // Проєкт "Популярна економіка: моніторинг реформ". – 2012. – № 5. – 20 с.
2. Булгакова С. Бюджетний ризик: сутність, класифікація, фактори ризику / С. Булгакова, І. Микитюк // Вісник КНТЕУ : наук. журнал. – 2010. – № 1. – С. 59-68.
3. Опарін В. Бюджетний менеджмент : навч. посібн. / В. Опарін, В. Федосов, Л. Сафронова. – К. : Вид-во КНЕУ. – 2004. – 864 с.
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо порядку зарахування сплаченого сільськогосподарськими товаровиробниками податку на доходи фізичних осіб до відповідних бюджетів місцевого самоврядування". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/>.
5. Молдован О.О. Реформи системи державних фінансів України: перші результати та подальші перспективи / О.О. Молдован, О.В. Шевченко, О.А. Єгорова / за ред. Я.А. Жаліла. – К. : Вид-во НІСД, 2011. – 88 с.
6. Рябушка Л.Б. Особливості реалізації бюджетної політики в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку / Л.Б. Рябушка, А.С. Галузінська // Інноваційна економіка : наук. журнал. – 2012. – № 2. – С. 50-56.
7. Степанова Е.А. Управление рисками изменения доходов территориальных бюджетов : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – "Финансы, денежное обращение и кредит" / Е.А. Степанова / Кубан. гос. ун-т. – Краснодар, 2011. – 20 с.

Карагозлю Ю. Концептуальна модель ризикоорієнтованого управління місцевими бюджетами

Предложена концептуальная модель рискоориентированного управления местными бюджетами, которая предполагает управление рисками местных бюджетов на двух уровнях – на макроуровне (уровень центральных органов власти), и на уровне местных органов власти. Обосновано, что основной предпосылкой внедрения модели рискоориентированного управления местными бюджетами децентрализация бюджетной системы и обеспечения самостоятельности местных бюджетов.

Ключевые слова: рискоориентированное управление, бюджетный риск, местные бюджеты.

Karazozlyu Yu. Conceptual model of local budgets risk-management

The conceptual model of local budgets risk-management, which provides local budgets risk management at two levels – at the macro level (the level of central government), and the local government level is proposed. Substantiated that decentralized fiscal system and of the autonomy of local governments are the basic premises of the local budgets risk-management model implementation.

Keywords: risk-management, budget risk, local budgets.